

Advocaat Reinier Feiner over een driedeling in de toegang tot het recht

Hoe beoordeel je de huidige staat van de Toegang tot het Recht?

Wat gaat er mis?

Om die vraag te beantwoorden kunnen we niet heen om de politieke situatie die nu reeds een decennium de toon voert. Een soort rechts maakbaarheidsdenken die geënt is op de idee van een kleine en efficiënte overheid die slechts ingrijpt in de samenleving als de regels worden overtreden. Hoewel de ideologie ten opzichte van een links maakbaarheidsdenken tegengesteld is, blijkt mij wel dat de overheid/politici de 'goedheid' of 'onfeilbaarheid' van het eigen handelen in wet-en regelgeving, beleid en uitvoering overschat en fouten moeilijk erkend. Het is essentieel voor het vertrouwen in de rechtsstaat dat burgers hun recht kunnen krijgen.

Denk aan: De wijze waarop met de Groningers is omgegaan, de werknemers van defensie bij Chroom-6, De IRT-enquete, Sebrenica, de lozingen door het bedrijf Chemours in Dordrecht, De DSB-affaire, de huidige ZSM-praktijk waarbij de Officier van Justitie een dubbele pet op heeft, het veiligheidshuis, de jeugdbeschermingstafel.

De afstand tot de rechter is steeds groter geworden, waarbij de idee leeft dat de overheid in staat is zelf recht te doen (sneller en goedkoper en toch ook zorgvuldig). Maar klopt dit idee wel en zet het niet de tanden in de wortels van onze trias politica? De rechtspraak is een niet te onderschatten fundamentele geschillen-beslechter.

Ik zie een 3-deling:

1. **Grote bedrijven en overheden** bedienen zich van top-juridische bijstand, aangevuld met een uitstekend lobbywerk.

Bankenfraude, handel met voorkennis (witte boordencriminaliteit), witwassen (ING), zware milieumisdrijven worden nagenoeg altijd geschikt met het OM, als het al tot een strafrechtelijk onderzoek komt. En die boete wordt vervolgens gewoon afgeschreven op het bedrijfsresultaat. Toegang tot Voorrecht is dus uitstekend geregeld!

2. **Voor het mkb en burgers met meer dan een modaal inkomen** is een **rechtsbijstandverzekering** inmiddels bijna standaard meegeleverd bij de aankoop van een huis of de verzekering van de bedrijfsvoorraad. Echter, de rechtsbijstand waarop mkb en burger recht hebben is afhankelijk van ingewikkelde polisvoorwaarden en de kwaliteit van de rechtsbijstand wordt niet gecontroleerd. Immers, zolang er geen advocaat is ingeschakeld is er ook geen sprake van tuchtrecht of een controle instantie. Voorts bestaat er, anders dan indien een advocaat op basis van gesubsidieerde rechtsbijstand een burger bij staat, geen kwaliteitseis of specialisatievereiste. Het verdienmodel van de verzekeraars is er wel op geënt slechts in noodzakelijke gevallen een advocaat naar de kwestie te laten kijken, en dan nog het liefst eentje die is gecontracteerd tegen een zo laag mogelijk bedrag. Feit is dat de justitiabele zelden goed kan inschatten of hij of zij adequate rechtsbijstand krijgt. M.i. heeft deze groep dus slechts toegang op kwalitatief mogelijk minder goede rechtsbijstand dan de groep burgers tot een modaal inkomen. Zonder verzekering zijn

de advocaatkosten erg moeilijk te dragen en is de toegang tot recht voor deze burgers en mkb ernstig beperkt.

3. Het **stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand** geeft burgers tot een **modaal inkomen** de mogelijkheid een advocaat in te schakelen, waarbij een inkomensafhankelijke eigen bijdrage wordt opgelegd. Daar zitten strikte voorwaarden aan. Het moet echt noodzakelijk zijn een advocaat in te schakelen, omdat alternatieve oplossingsrichtingen niet meer mogelijk zijn. Daarnaast is de eigen bijdrage die burgers moeten betalen variërend van € 143 tot € 823,-. Een bijstandsgerechtigde moet aldus voor het begin van de zaak € 143,- betalen, hetgeen een forse drempel is voor de toegang tot het recht (in 10 jaar is hoogte eigen bijdrage met meer dan 300% gestegen en is een forse aanslag op het maandinkomen).

Daarnaast is de totale subsidie die een advocaat krijgt voor de behandeling van een zaak van begin tot eind gemaximeerd. Voor een zaak bij de politierechter is dat € 600,- (dus zit je net onder modaal, dan betaal je feitelijk zelf de kosten!), voor een jeugdbeschermingszaak (uw kinderen worden door de overheid uit huis geplaatst) is dat € 700,-, en voor een zaak tegen een uitkeringsinstantie is dat € 800,-.

Het beleid van de overheid is erop gericht zoveel als mogelijk een oplossing te vinden, waardoor burgers niet naar een advocaat hoeven te worden verwezen. Daarbij gaat de overheid ervan uit dat burgers veel zelf kunnen (zelfredzaamheid), en mag je ook pas een advocaat in de arm nemen als het belang van de zaak groot genoeg is (financieel moet dan ten minste een half maandinkomen op het spel staan). In de praktijk worden die burgers niet goed geholpen en is er in die gevallen geen goede toegang tot het recht.

Probleem is dat de advocatuur voor een goede behandeling van de zaak veel meer uren kwijt is dan waarvoor financiering wordt gegeven. De advocaten die dit soort zaken doen hebben de afgelopen jaren terecht (!) steeds hogere kwaliteitseisen gesteld gekregen. Forse investeringen in dure cursussen, kantoororganisatie en controle en toezicht (die niet gelden bij de andere groepen!) maken dat sociaal advocaten hoogwaardige specialisten zijn. Maar, omdat er bezuinigd is op de vergoedingen en de indexering ervan al jaren bevroren is komen advocaten niet meer aan een redelijk inkomen. Daardoor zie je dat ze ander werk gaan zoeken, er geen nieuwe advocaten dit werk willen doen en het voor de burger steeds moeilijker wordt een advocaat te krijgen. Er dreigt dus ook een tekort te ontstaan aan goede sociaal advocaten om burgers te helpen hun recht te halen.

Conclusie: De rechtsstaat staat onder zware druk, waarbij de toegang tot het recht niet gelijk is voor een ieder en soms ontbreekt.

Weten cliënten goed de weg, naar:

- a. *het Juridisch Loket of;*
- b. *advocatuur?*

- a. *Ja, maar inhoudelijk komt het Juridisch Loket niet meer goed toe aan het echt helpen om een oplossing te bereiken, zoals zijn voorganger 'het bureau voor rechtshulp'. Het zou goed zijn als er weer echte rechtshulp zou worden gegeven, waarbij deze integraal met het zorgloket beziet hoe de hulpbehoeftige burger goed geholpen kan worden. Niet op basis van NEE, tenzij, maar op basis van JA, tenzij.*
- b. *Ja en nee, een rechtzoekende kan niet goed beoordelen wie een goede advocaat is. Daarom is het goed dat slechts gespecialiseerde advocaten deelnemen aan het stelsel.*

Moet er alleen geld bij of zijn jullie ook bereid mee te denken aan verbeteringen in het systeem?

De VSAN heeft altijd meegewerkt aan verbeteringen vanuit het belang van Toegang tot het Recht. Zo maken wij ons er sterk voor dat de sociale advocatuur een specialisme is, die om de cliënt goed te helpen, vaak nauw samenwerkt met hulpverlening (bewindvoering, maatschappelijk werk, etc.) om tot echte oplossingen voor de cliënt te komen. Daarnaast hebben we voorgesteld om de echte sociale advocatuur als preferred supplier aan te stellen. Daarbij is van belang dat goede rechtsbijstand ook een hoop leed en maatschappelijke kosten bespaart. Wat dacht u van het voorkomen van een uithuisplaatsing van kinderen. De maatschappelijke baten van de sociale advocatuur, zowel in financiële baten voor de overheid als voorkomen van leed voor de burgers draagt bij aan het vertrouwen van burgers in de rechtsstaat.

Probleem is wel, dat na meer dan 10 jaar bezuinigingen de rek er helemaal uit is. De commissie van der Meer heeft aangegeven dat er 120 miljoen bij moet. Nadenken over verbeteringen is prima, maar als er in de tussentijd geen geld bij komt is feitelijk een **uitsterfbeleid** van kracht. Hierdoor zie je de goede infrastructuur van sociale advocatuur en sociale kaart verdwijnen en die bouw je in de toekomst ook niet zo maar weer op.

Reinier Feiner